

Evrengzib'in Dinî Politikalarının Babürlüleri'nin Yıkılmasındaki Tesir Derecesinin Değerlendirilmesi

Sadık AMBER¹

Öz

Hindistan, tarihin en kadim medeniyetlerini barındıran ve eski devirlerden bugüne kadar birçok toplumun ilgisini çeken bir yerdir. Özellikle de bu topraklar, Türkler ve Hintlilerin yüzyıllarca ortak yaşam alanı olmuştur. Babürlüleri'de, Hindistan'da hüküm sürmüş devletlerden biridir. Bu devlet, siyasi ve dini sahadaki icraatları sebebiyle en güçlü hale ve en geniş sınırlara Evrengzib döneminde ulaşmıştır. Evrengzib, Din-i İlahi isminde yeni bir sistem kuran, Hindu ve diğer gruplara pozitif ayrımcılık yapan ve Müslümanlara mesafeli davranan Ekber Şah gibi bir sultandan sonraki süreçte yönetimi deruhte etmiştir. Müslümanların ellerinden alınan haklarını iade etmeye, Hinduları ve diğer grupları belli ölçülerde kontrol altına almaya çalışmıştır. Evrengzib yaptığı radikal icraatlarından dolayı gerek kendi döneminde ve gerekse de asırlar sonrasında bile tenkit edilmesine ve günümüz Hindistan'ında Müslümanlara yönelik olumsuz politikaların oluşmasına sebep olmuştur. Bir kısım araştırmacılar bu icraatları sebebiyle Babürlüleri'nin yıkılmasına giden yolda en önemli unsur olarak Evrengzib'i görmektedir. Makalede, bu sorulardan bazılarını incelemeye çalışacak ve bunlar aracılığıyla, bu sultanın yönetiminde karşılaştığı sosyo-politik zorlukları ve bunlara nasıl yanıt verdiğini yeniden değerlendirecektir. Araştırmada birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılmıştır. Çalışmanın çerçevesi, çağdaş ve tarihsel literatüre nesnel yaklaşımlarla oluşturulmuş ve materyaller Evrengzib'in takip ettiği dini politikasını ve bunun Babürlüleri iktidarının zayıflamasına ve neticede sona ermesine nasıl tesir ettiği analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Evrengzib, Alemgir, Babürlüleri'de Dini Hayat, Hindistan'da Türkler.

Evaluation of the Influence of Evrengzib's Religious Policies on the Overthrow of the Mughals

Abstract

India is a place that hosts the most ancient civilizations of history and attracts the attention of many societies from ancient times to the present. In particular, these lands have been the common living space of Turks and Indians for centuries. It is one of the states that ruled in India, in the Mughals. This state, due to its political and religious activities, reached its most powerful and widest borders during the period of Awrangzib. Awrangzib assumed the administration after a sultan like Ekber Shah, who established a new system called Din-i Divine, discriminated against Hindus and other groups, and distanced himself from Muslims. He tried to restore the rights taken from the Muslims and to control the Hindus and other groups to a certain extent. Due to his radical actions, Aurangzib was criticized both in his own time and even after centuries, and caused the formation of negative policies towards Muslims in today's India. Some researchers see Awrangzib as the most important element on the way to the destruction of the Mughals because of these actions. The article will attempt to examine some of these questions and, through them, reassess the socio-political challenges this sultan faced in his rule and how he responded to them. Primary and secondary sources were used in the research. The research framework was created with an objective approach to modern and historical literature, and the materials were analyzed about the religious policy of Awrangzib and how it influenced the weakening and final end of the Mughal power.

Key Words: India, Awrangzib, Alemgir, Religious Life in Mughals, Turks in India.

Atıf İçin / Please Cite As:

Amber, S. (2023). Evrengzib'in dinî politikalarının Babürlüleri'nin yıkılmasındaki tesir derecesinin değerlendirilmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(3), 857-873. doi:10.33206/mjss.1269661

Geliş Tarihi / Received Date: 23.03.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 10.05.2023

¹ Dr. - sadik.amber@gmail.com,

 ORCID: 0000-0001-9707-4740

Giriş

Evrenzib, Hindistan tarihinde hakkında müspet-menfi en çok yorum yapılan sultanlardan birisidir. Ekber Şah, Hindular lehine yaptıklarıyla Hindular tarafından ne kadar üst düzey bir yönetici kabul ediliyorsa, Evrenzib de o denli kötü, başarısız ve zalim biri olarak kabul görmektedir. Müslümanlar tarafından da Ekber Şah, kazanımlarını gasp eden bir zalim, o ise ellerinden alınan hakları iade eden, bir lider olarak değerlendirilmektedir. Her iki Babürlü sultanı da iki farklı anlayışı temsil ettiklerinden dolayı, her ikisinin de takdir ve tenkit edenleri hep var olmuştur. Günümüzde bile her iki şahsiyete dair, farklı topluluklar tarafından menfi müspet değerlendirmeler devam etmektedir. Olaylara ve şahıslara dair karar ve değerlendirmeler, liderlerin yaptığı icraatları da göz önünde tutarak, kimin tarafından ve hangi yönden yapıldığıyla mütenasip olarak değerlendirilecektir.

Evrenzib gücünün zirvesindeyken, o zamanlar Avrupa'nın tüm nüfusundan daha fazla olan 150 milyondan fazla insanı yönetiyordu. İmparatorun büyük fetihleri de dâhil olmak üzere, Babür krallığı, şu anda Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Bangladeş olan bölgelerin de dâhil olduğu 3,2 milyon kilometrekarelik bir alana yayılmıştı. İmparatorluğun hazinesi, Evrenzib'i muhtemelen zamanının en zengin adamı yapan değerli taşlar, elmaslar ve altın koleksiyonlarıyla doluydu. 17. yüzyıl Asya ve Avrupa'daki çoğu insanın gözünde, Evrenzib ve Alemgir gerçekten isimlerinin hakkını vermiştir: taht süsleyen (Aurang-zeb-Evrenzib) ve dünyayı ele geçiren (Alam-gir-Alemgir) (Haselby, 2022). Biz makalemizde genel olarak Evrenzib yazılımını kullanmayı tercih ettik.

Babür İmparatorluğunun altıncı sultanı olan Evrenzib, çok hırslı ve saldırgan olarak nitelenen bir hükümdardır. Askeri işler ve imparatorluğunu genişletme konusunda çok yetenekliydi. Hükümdarlığı sırasında, Babür İmparatorluğunun tüm Hint alt kıtasına yayılmıştır. Pek çok kişi ve çalışma, onun muhafazakâr bir Müslüman ve gerçek bir Hindu karşıtı olduğunu aktarmaktadır. Dini politikaları çok katı ve oldukça çelişkili olarak yorumlanmıştır. Pek çok tapınağı ve Hindu putunu yok edip ve eksiksiz İslami kurallar ve kanunlar koymuştur. Ancak bugün bile onun dindarlığı hakkında iki ekol ve görüş mevcut olup, eylemleri ve çatışmaları devam etmektedir (Unacademy, 2022).

Evrenzib Sünni ekole mensup Müslüman bir sultandır. O, özellikle Ekber Şah gibi kendinden evvel gelen sultanların laik anlayış yerine İslâm'ın hükümlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Ancak bu uğraşlar onun birçok güç merkeziyle çatışmasına neden olmuştur (Lambton, 1970, s. 52). Bütün sıkıntılara karşın 1658'den 1707'ye kadar Babürlü toplumunu idare eden Evrenzib, kendi devrinde Babürlü topraklarını genişletmiştir. Bu dönemde, doğuda Çittagong'dan batıdaki Hindukuş dağlarına ve kuzeyde Keşmir'den güneydeki Cinci hudutlarına kadar olan topraklarda hüküm sürülmüştür. Evrenzib 1658'de yönetimi devralınca, devlet siyasi ve ekonomik krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Hindistan'da dini, iktisadi, kültürel alanda birçok gelişmenin yaşandığı bu süreçte Taç Mahal gibi büyük bir esere ayrılan bütçe sebebiyle, Babürlü hazinesinin içi boşalmıştır. Böyle bir ortamda iyi eğitilmiş ve zeki bir sultan olan Evrenzib, bütün problemleri ortadan kaldırmak adına siyaset geliştirmiş ve önüne asıl maksat olarak Daru'l-Harp olan memleketini Daru'l-İslâm'a dönüştürmeyi koymuştur (Sarkar, 1972, s. 124).

Evrenzib Hinduizmin uygulama ve ritüellerinin yayılmasına bir derecede mâni olurken, Şii akideye mensup olanlar da dâhil toplumu İslam'ın Sünni anlayışına çekmeye gayret göstermiştir. Bu sebeple bu tarz konularda birtakım önlemler almış ve çalışmalar gerçekleştirmiştir. Onun bu faaliyetlerin içine girmesi Müceddid-i Elf-i Sani olarak vasıflandırılan İmam-ı Rabbani'nin kurduğu dini yapının bir müntesibi olarak kabul edilmesine neden olmuştur (Bentley, 2005, s. 37). Araştırmacıların çoğu, Evrenzib'in Hindu mabetlerini yıktırması sebebiyle onun Hindu inancına muhalif bir kişilik olduğu kanaatini taşımaktadırlar. Ancak Hindu mabetlerinin yıktırılması sadece Evrenzib devriyle sınırlı bir hadise olmayıp 1192-1729 tarihlerinde de seksen Hindu mabedinin ortadan kaldırıldığı kaynaklar tarafından ortaya koyulmaktadır (Chetry, 2018, s. 52).

Babürlüler devrinde Hindu mabetlerinin ortadan kaldırılması bugün bile ciddi eleştiri konusu olan bir mevzudur. Ancak toplum hayatını alakadar eden bu reformlar devletin siyasi anlayışının bir gereği olup, Hinduları baskı altına almak için planlanmış bir faaliyet değildir. Babürlüler Ekber Şah devrinden başlayarak mabetleri devlete ait bir mülk olarak telakki edip onların restore edilmesi ve muhafazası için birtakım faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu anlayış Evrenzib döneminde de devam etmiştir. Evrenzib'in 1665 senesinde Gucerat'ta Hindularca kıymetli kabul edilen meşhur Somnath/Sumenath mabedini yeniden yaptırmak için yıktırması buna örnek olarak gösterilmiştir (Chandra, 1972, s. 278).

Evrengzib'in farklı maksatlarla toplumun dini hayatında sergilediği politikalar, arzu ettiği ve hedeflediği neticelere onu ulaştıramamış ve ülkenin gidişatında olumsuz sonuçlar doğurmuştur. İmparatorluğun birliği, gücü, barışı ve refahı darbe yemiş ve dolayısıyla ülkedeki barış iklimi bundan olumsuz etkilenmiştir. Bu olumsuz sonuçlar sadece Evrengzib'in bir başarısızlığı olarak kalmamış, aynı zamanda imparatorluğun çöküşüne neden olan en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir (Sunidhi, 2022). Evrengzib'in politikalarına muhalefet ve başkaldırı sadedinde Sihler, askeri bir mezhebe dönüşmüş ve Evrengzib'e karşı hep savaş halinde kalarak icraatlarına mâni olmaya çalışmışlardır. Evrengzib döneminde çıkan bu isyanlar ve savaşlar, imparatorluğun barışını, birliğini, refahını ve askeri gücünü yok etmiştir. Evrengzib sadece amacında ulaşmada başarısız olmamış, aynı zamanda imparatorluğunu da mahvetmiştir. Bu yüzden kendisini tebaasına iyi bir yönetici olarak kabul ettirememiş ve hedeflediği faaliyetleri yapmakta başarısız olmuştur (Sunidhi, 2022). Evrengzib 1707'de vefat ettiğinde Babür İmparatorluğu, Avrupa'nın iki katı büyüklüğünde bir nüfusa, Asya'nın en büyükleri arasında sayılan bir orduya ve toprakları tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşmış (Niccolao, 1990) olsa da çöküşe giden bir yol Babürlüler için başlamış anlamına gelmektedir.

Evrengzib'in muhafazakârlığını belirtmek için sıklıkla kullanılan, tapınağa saygısızlık gibi bir politikasının olup olmadığı ve şayet varsa onun İmparatorluğundaki tüm tapınaklara bunu uygulamış mıdır sorusuna kesin bir cevap vermek mümkün değildir. Evrengzib'in politikaları, İslam'ın alt kıtadaki konumunu geri kazanma konusundaki gayretiyle motive edilen son derece popüler olmayan cizye toplama fikri (Alam, 2004), Babürlüler için iyi sonuçlar doğurmamıştır.

Bu makale, bu sorulardan bazılarını incelemeye çalışacak ve bunlar aracılığıyla, Evrengzib'in yönetimi sırasında karşılaştığı sosyo-politik zorluklarını, bunlara nasıl yanıt verdiğini ve faaliyetlerinde dinsel açıdan sınırları zorlayan bir noktada olup olmadığını yeniden değerlendirecektir.

Günümüz Hindistan'ında Hindularla Müslümanlar arasında cereyan eden bazı gerginlikler yaşanmaktadır. Bunların çözümlenmesi farklı inançtaki toplumların huzur ve barış içinde yaşamasına katkı sağlayacaktır. Problemlere köklü çözümler üretmenin yolu da ana sebepleri bulmaktan geçmektedir. Çalışmanın ana amacı, Evrengzib dönemindeki Babürlü Hindistan'ındaki dini yaşamı, Evrengzib Şah'ın dini sahadaki icraatlarını ortaya koyarak iki toplum arasında çatışmalara sebebiyet veren problemleri ve yapılan yanlışları ortaya koymaya çalışmaktır. Araştırmanın hedefleri arasında Evrengzib'in benimsediği teolojik veya dini yaklaşımı tahlil etmek ve bunun Babürlüler'in gerilemesinde ve yıkılmasında nasıl bir fonksiyona sahip olduğunu ortaya koymak bulunmaktadır.

Mevcut araştırma için veriler, öncelikle birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilmiştir. Araştırmanın çerçevesi, çağdaş ve tarihsel literatüre nesnel yaklaşılarak oluşturulmuş ve materyaller Evrengzib'in takip ettiği dini politikasını ve bunun Babürlü iktidarının zayıflamasına ve neticede sona ermesine nasıl tesir ettiği analiz edilmiştir.

Evrengzib'in Hayatı ve şahsiyeti

Hindistan'da tarihçiler tarafından daha çok Alemgir namıyla anılan Evrengzib, Mümtaz Mahal ile Şah Cihan'ın üçüncü oğlu olarak 3 Kasım 1618'de Málvâ'da (Dhod) doğmuştur. Mír Muhammed Hâřim Gılânî, Molla Abdüllatíf Sultânpuří, Seyyid Muhammed Kannevcî, Şeyh Abdülkavî Burhânpuří, Şeyh Ahmed Molla Civen, Dâniřmend Han ve Sa'dullah Han gibi ünlü âlimlerin himaye ve terbiyelerinde yetişti (Nizami, 2022). Muhyiddin Muhammed Birinci Alemgir Şah ismiyle de bilinmektedir. İlk taç giyme törenini 1658'de otuz dokuz yaşında yapmıştır. Altmışlı yaşlarının ortalarındayken 1681'de tüm imparatorluk sarayını Deccan'a taşımış, ardından Bijapur'u fethetmiş ve 1707'de seksen sekiz yaşında iken vefat etmiştir (Truschke, 2017).

Şah Cihan, çok sevdiği hanımı adına Taç Mahal'in temelini 1632'de attırımış ve günlük 20 bin işçi çalıştırarak 22 yılda bitirilmiştir. Bu şaheserin yanına kendisi içinde siyah matem renginde bir benzerini yaptırmanı isteyince, devlet bütçesini büyük masraflara sokacak düşüncesiyle bu talebe mâni olmak adına ve başka sebeplerden dolayı oğlu Evrengzib, kendisini tahttan indirip Agra Kalesi'nde yaşamaya mecbur etmiştir (Ekinci, 2011). Babür'ün dördüncü kuşaktan torunu Âlemgir Ebü'l-Muzaffer Muhammed Muhyiddin Evrengzib'in dönemi "Türklerin Hindistan'daki Altın Çağı" olarak değerlendirilmektedir. Evrengzib'in bu başarısı uyguladığı dini ve siyasi politikalara borçludur ve Babürlüler bu dönemde en geniş hudutlara ulaşmıştır (Savaş, 2020).

Şah Cihan 1657'de ciddi şekilde hastalanma neticesinde, iki kardeş arasındaki gerilim bir veraset savaşını doğurmuştur (Spear, 2022). Şah Cihan, Hindulara yakınlığı olan Dara Şükuh'u veliaht olarak

atamıştır. Bu arada babası Şah Cihan'ı da iyileşme sonrası Agra'daki sarayında gözetim altına almıştır. İki yıl devam eden hâkimiyet tartışmaları 1659 da Evrenzib'in galibiyeti ile sona ermiş, kanlı bir veraset savaşında galip geldikten ve eski sultan olan babası Şah Cihan'ı hapsedtikten sonra 1658'de tahta çıkmıştır. Sonraki kırk dokuz yıl boyunca Babür imparatorluğunu yönetmiş, topraklarını genişletmiş, Karnataka bölgesinin zengin verimli vadilerine kadar uzanan ve hatta doğuya doğru Ahom tarafından yönetilen bölgelerin kalbine kadar nüfuz etmiştir. Evrenzib 1707'de öldüğünde, Babür İmparatorluğu çağdaş Avrupa'nın iki katı büyüklüğünde bir nüfusa hükmeder durumdadır (Chetry, 2018, s. 80).

Evrenzib düşünceye önem veren dindar bir genç olarak büyümüş, Müslüman muhafazakârlığıyla yetişmiş ve Babür kraliyetinin bir takım İslâm dışı özelliklerinden arınmıştır. Erken askeri ve idari yetenek belirtileri gösterdi; bu nitelikler, güç arzusuyla birleştiğinde, onu parlak ve değişken olan en büyük ağabeyi ile rekabete girmesinde etkili olmuştur (Spear, 2022). Evrenzib, idare ettiği devleti büyük bir güce sahip olsa da sade ve mütevazı bir hayat sürmeyi tercih etmiştir. Yeme-içmesi, giyim-kuşamı ve diğer bütün yaşantısı sadelik içerisinde. Evrenzib'in nizamlı ve düzgün bir hayatı mevcuttur. Vefat ettiğinde, seksen sekiz yaşında olmasına rağmen işitme problemi hâric, vücudunda hiçbir bozukluk bulunmuyordu. Evrenzib, İmâm-ı Rabbânî'nin oğlu olan Muhammed Mâsum Fârûkî'nin manevi terbiyesini de almış ve güzel bir eğitim görmüştür. Fen ve din ilimlerinde belli bir noktaya gelmiş ve yöneticilik ve askerlikte maharetini geliştirmiştir. İdaresinin ve ahlâkının güzelliği sebebiyle Dekken valiliği sırasında (1634-1644) halka ve çevresine kendisini sevdirmiştir (Türkalemiyiz, 2022). Evrenzib genel olarak çok sadaka dağıtan, çok oruç tutan ve israfla mücadele eden bir yöneticidir. Namaz kılma ve Kur'an-ı Kerim okuma konusunda dikkati çok yüksektir. Dışarı çıktığında elinde teşpih her fırsatta Allah'ın adını anmaya devam etmiştir (Manucci, 1966, s. 168-169). Evrenzib'in hayatı, güç ve adalet duyguları, dindarlık ve Babür krallığının yükü de dâhil olmak üzere, bazen çatışan arzular ve motivasyonlar tarafından şekillendirilen karmaşık bir imparatordur (Truschke, 2017). Evrenzib, kardeşlerinden farklı olarak, her zaman tüm işlerini ihtiyatlı bir şekilde gizli tutmaya gayret etmiştir (Nicholas, 1920, s. 206).

Evrenzib, 1707'de seksen sekiz yaşında ölüm döşeginden oğullarına, Allah'ın kendinin dini konulardaki hataları sebebiyle cezalandıracağı da dâhil olmak üzere en büyük korkularını dile getiren birkaç dokunaklı mektup yazmıştır. Ama hepsinden çok, bir kral olarak kendi kusurlarından yakınmıştır. En küçük oğlu Kam Bakhsh'a, ölümünden sonra subaylarının ve ordusunun kötü muamele görmesinden duyduğu endişeyi dile getirmiştir. Üçüncü oğlu Azam Şah'a daha derin şüphelerini itiraf ederek şöyle demiştir: "Hükümetten ve halkı korumaktan tamamen yoksundum. Değerli hayatım boşa gitti. Allah burada, ama benim donuk gözlerim onun ihtişamını görmüyor" (Truschke, 2017). Evrenzib'in elli yıla yaklaşan yöneticiliği başlıca iki dönemde değerlendirilebilir. Birincisi kuzeyde bulunduğu genel olarak siyasi ve idari konularla ilgilendiği dönemdir. İkincisi ise güney taraflara giderek Bâbürlü hâkimiyetini Dekken'de sağlamaya çalıştığı dönemdir.

Evrenzib sade Farsçanın güzel örneklerini teşkil eden Ruka'ât-ı 'Âlemgîr ismiyle bilinen mektuplarını kaleme alır. Evrenzib disiplinli, tedbirli, adaletli bir hükümdar olarak meşhur olmuş ve genel olarak taraftarlarının takdirini kazanmıştır. Tayin ettiği hedeflerine tam olarak ulaşamamasına rağmen sultanlığı döneminde Babürlüler en güzel devirlerini yaşamış, İngiliz yönetimine deyin Hindistan'da daha önce bir benzeri görülmemiş güçlü ve büyük bir devlet olma özelliğini kazandırmıştır (Nizami, 2022).

Evrenzib edebiyata da çok ehemmiyet vermiştir. Mektuplarında sık sık Sadi, Hafız, Rumi ve diğerleri gibi kişilere göndermeler bulunmuştur. Kütüphaneleri desteklemiş ve el yazmalarının korunması için sık sık büyük meblağlar bağışlamıştır. Sarayın şehzadeleri ve soyluları arasında her türlü şairin himayesi ve teşviki konusunda hassasiyet göstermiştir (Eaton, 2000). İslami çalışmalara ek olarak Evrenzib, ayrıca Türk edebiyatı okumuş ve hat sanatında uzmanlaşmıştır (Fazal, 2022). Evrenzib'in önde gelen birkaç soylusunun bu dönemde müzisyenleri ve şarkıcıları aktif olarak teşvik ettiği ve koruduğu görülmektedir. Aslında, Evrenzib döneminde, öncüllerinin dönemine göre daha fazla müzik risalesi yazılmıştır (Chandra, 2003). Evrenzib de ataları gibi, devletin mali kaynaklarını hassasiyetle kullanmaya gayret göstermiştir. Büyük dedesi Hindu Sanskritçe metinlerini Farsçaya çevirmekle, büyükbabası resim stüdyosu için ve babası Tac Mahal'i inşa etmekle tanınırken, Evrenzib, Hanefi hukuk kodlarından oluşan bir koleksiyon olan Fetava-i Alamgiriye'ye mali destek sağlamıştır (Haselby, 2022).

Evrenzib'in özellikleri arasında eksiksiz cesareti, azmi ve sabrı sayılabilir. Askerî harekâtları, düşmanlarını saf dışı etmesi, diplomasi anlayışı ve devlet adamlığındaki başarıları bunlara örnek gösterilebilir. Evrenzib güçlü bir hâfızaya sahiptir ve aynı zamanda yorulmayan bir sultandır. Evrenzib kendisine sunulan talepleri tek tek okumuş, bunlara cevap vermiş ve bu durumdan de büyük bir zevk

almıştır. Evrengzib dđnemi mimari alanda önceki hükümdarlar dđnemine nispetle çok daha az sayıda eserin inşa edildiği bir dđnemdir. Dđnemin en önemli mimari yapıları arasında, Tac Mahal'den esinlenerek 1678'de Evrengbd'da yapılan, Evrengzib'in hanımı Rbia Devrn'nin Bb-k Ravza adıyla meşhur olan türbesi bulunmaktadır. 1659-1660'ta Delhi'de inşa edilen Mothki Mescidi ve 1674'te Lahor'da yapılan Bdşh (Pdişh) Camii dđnemin en önemli mimari eserleri arasında zikredilmektedir (Nizami, 2022).

1680-1681'de Evrengzib'in 3. oğlu Ekber, bir Rajput ayaklanmasını desteklemiştir. Bunun zerine çıkan çatışmada İmparatorluğun güneyinde Maratha krallığı ele geçirilmiştir. Hükümdarı Sambhaji 1689'da idam edilerek Maratha Hindularının uzun süreli bir gerilla savaşını başlatmalarının yolu açılmıştır. Bu kavgalar ve mücadeleler imparatorluğun kaynaklarını zora sokmuştur. Artan vergiler, genellikle dini hareketler kılığında köylü isyanlarına yol açmıştır. Evrengzib'in ölümü, zaten zayıflamış olan krallığını sakatlamıştır. Dini kargaşaya rağmen 150 yıl daha srmuştur. Evrengzib, alt kıtayı birleştirmek için 50 yıl harcamıştır. Onun kontrolü altında, Babür İmparatorluğu'nun büyüklüğü zirveye ulaşmıştır. Yıllarca çalıştıktan sonra sağlığı bozuldu ve doksan yaşında vefat etmiştir. Ölümüyle Babür imparatorluğu parçalanmaya başlamıştır (Aqip, 2022). Evrengzib tevazuu sebebiyle kendi mezarını bile Devletabad yakınlarındaki 14. asırda yapılan işti şeyh Zeyneddin'in türbesinin avlusunda üstü açık bir tarzda inşa ettirmiştir. Evrengzib'in lükse karşı duruşunun arka planında imparatorluk btc dengelerinin bozulması ve dini anlayışı sebebiyledir. Evrengzib muhasebe işlerinde tasarrufa ve israfa gidilmemesi yönünde yüksek ihtimam göstermiştir (Fisher, 2020).

Evrengzib'in Din Yaşamı ve Babürlü Toplumunun Din Yapısına Yönelik Olarak Yaptığı Faaliyetler

Hint tarihinin en çok tartışmalı yöneticilerinden biri de Evrengzib'dir. Ekber şah, Hindistan tarihinde gayrimüslimler ve Hindular tarafından sayđı görürken, Müslümanlar tarafından tenkide uğramıştır, Evrengzib'de Müslümanlar tarafından övülmüş, gayrimüslimler ve Hindular tarafından da yerilmiştir. Bu yüzden, söz konusu dđnemi araştıran toplum bilimciler ve tarihçiler de ikiye blnmuştur.

Evrengzib'in Din Yaşamı

Evrengzib eğitim-öğretimini devrin büyük limlerinden olan İmâm-ı Rabbânî'nin halifesi ve oğlu Muhammed Ma'sm-i Fârûkî'den almıştır (Sarı, 2017, s. 890). Mr Muhammed Hâşim Giln, Molla Abdllatf Sultnpri, Seyyid Muhammed Kannevcî, şeyh Ahmed Molla Cven, şeyh Abdülkavî Burhnpri, Sa'dullah Han ve Dânişmend Han gibi şöhretli limlerden de ilim ve feyz almıştır. Evrengzib gcl bir hfıza ve zekya sahiptir. Yönetime geldikten sonra hafızlığa başlamış, kırk  yaşında hafız olmuş ve dđneminin seçkin limlerinden olmuştur. Sarayda vazifeli şarkıcı, müzisyen, Hindu astrolog ve astronomi bilginlerinin vazifelerini nihayete erdirmiştir. Resim sanatını himaye etmekten daha çok dinî ilimlere önem vermiş, tarihçilere ve âlimlere yardımcı olmuştur (Nizami, 2022). İmâm-ı Rabbânî'den sonraki Nakşi silsilesinin halkasını teşkil eden oğlu Muhammed Ma'sum hazretlerinin müridi olup ona intisap eden Evrengzib'in İmâm-ı Rabbânî'nin tecdit hareketinin yerleştirilip genişlemesinde çok büyük gayretleri olmuştur (Haseni, 1999).

Evrengzib, amelde Hanefi, itikatta ise Maturidi mezheplerine mensuptu. Bütün eylemleri ve inançları bu Hanefi ve Maturidi geleneğine uygundu. Evrengzib, herhangi bir yere avlanmak için giderse cuma namazına geç kalmamak için perşembe gününden şehre gelir, gece yarısına kadar lim ve salih insanlarla beraber Kur'an-ı Kerim ilimleriyle meşgul olurdu. Her hafta pazartesi, perşembe ve cuma günleri  gün oruç tutardı. Muharrem, Rebiülevvel, Receb, şaban ve Ramazan aylarında bolca sadaka dağıttırdı (Zakaullah, 2016). Lüks ve şatafata uzaktı. Yeni fethedilen yerlerdeki saraylarda kalmayı tercih etmemiş, kendi karargahında kalmayı tercih etmiştir (Fisher, 2020, s. 298)

Evrengzib evliya kabirlerini ziyaret ederdi. Buna rnek olarak Ajmer'e vardığında Hoca Muhyiddin işti'yi, Gulbar'a vardığında da Kutvetl- Vasilin Seyyid Muhammat Gesu Daraz'ın türbesini birkaç kez ziyaret etmesini gösterebiliriz (Niazi, 2019). Evrengzib yeni Müslüman olan Hindularla bazen bizzat alakadar olur, Kelime-i şehadeti kendi öğretir, hediyeler verir, Müslüman ismi koyar ve hil'at giydirdir. Bütün bunlar İslami yaymaya dair yapılan faaliyetlerden sayılır (Khan S., 1947, s.273). Evrengzib, zel hayatında alkol ve afyonun her türlüsünden uzak duran, düzenli namaz kılan ve boş zamanlarında elleriyle Kur'an-ı Kerim nüshaları yapan, namazlarını eda eden seleflerinden daha dindardı. Dindar bir Müslüman ve imparator olan Evrengzib, din ve devletle ilgili görevlerini yerine getirmesini engelleyen, önceki yıllarda edindiği avlanmak gibi kişisel zevklerini de terk etti (Alamgir, 1908, s. 14-19).

Evrengzib İslam'ın kutsal kitabı Kuran-ı Kerim'i ezberledikten sonra Hadis ilmini okudu ve İslami uygulamalarda çok deneyimli oldu. Kur'an-ı Kerim'i tefsir edecek seviyeye ulaştı. Büyük büyükbabası Ekber Şah, laikliğin ve dini hoşgörünün savunucusu sıfatıyla İslam'ın yerleşik akidesini kendi tercihlerine göre yeniden yazmıştı. Şah Cihan kısmen, Evrengzib ise tamamen, Hindistan'daki siyasi ve dini etkiyi arttırmaya çalışmışlardır (Aqip, 2022).

Evrengzib'e karşı çıkan kişilerin yanında, âdaletle yönetim sergilediğine inanan birtakım Hindu'lar, böyle bir sultanın dinine girmek için karar vermişlerdir. Bu yolla binlerce Hindu'nun dinlerini bırakıp İslamiyet'i seçmelerine vesile olmuştur. Evrengzib, ülkesinin ilmi açıdan dirayetli olan ulemasından oluşturduğu kalabalık bir heyetle bütün imkânları seferber ederek bir kütüphane kurdu, "Fetâvâ-yı Âlemgiriyye" ve "Fetâvâ-yı Hindiyye" isimleriyle anılan devletin anayasasını ve kânun kitabını, Hanefî mezhebi içtihatlarına uygun olarak hazırlattı. Bu kararlar, kâdılar eliyle memleketin her tarafında uygulanmaya çalışıldı. Daha sonra bundan esinlenerek aynı çalışma Mecelle ismi ile Osmanlı Devleti'nde de ortaya koyulmuştur (Türkalemiyiz, 2022).

Evrengzib, Ekber'in dini politikasını tamamen tersine çevirdi. Günlük namazları ve Ramazan orucu konusunda çok titizdi. Çok sade giyinir, asla alkole dokunmaz ve aynı anda dörtten fazla kadınla evlenmezdi. Dini açıdan hiçbir Babür imparatoru onunla kıyaslanamaz. İslam'a sarsılmaz bir inancı olduğu için, diğer dinlerde de hakikat olabileceğini düşünmeyi reddetmişti. Müslüman Şiilerin bile gerçek İslam'ın peşinden gitmediğine inanıyordu. Bu nedenle, Evrengzib'in krallık teorisi, İslami krallık teorisiydi. Kendisinden önceki Babür hükümdarlarının yaptıkları en büyük hatanın, İslam'ın üstünlüğünü tesis etmeye çalışmamaları olduğuna inanıyordu. Bu nedenle, tüm hayatını bu amacı gerçekleştirmeye adanmıştı (Sunidhi, 2022). Evrengzib okumaya karşı olan alakasını takdir görmekteydi. Yazdığı mektupları barındıran, Ruk'at-i Âlemgiri kitabı, uzun süre, sade fakat güzel nesir yazmada genel ders kitabı olarak insanların istifadesine sunuldu. Evrengzib şiir söylemede de maharetliydi. Dini açıdan haram görülen bütün yiyecek, içeceklerden uzak durmaya çalıştı (Türkalemiyiz, 2022).

Dindar bir Müslüman ve imparator olan Evrengzib, din ve devletle ilgili görevlerini aklı başında ve temkinli bir şekilde yerine getirmesini engelleyen, önceki yıllarda edindiği kişisel zevklerini de terk etti. Sık sık avlanmaya çıkan Evrengzib bu eğlencesinden vazgeçti ve oğluna şu nasihatte bulundu: "Avlanma, boş insanların işidir. Birinin dünyevi işlere dalması ve dini meseleleri göz ardı etmesi ayıplanacak bir şeydir" (Alamgir, 1908, s. 14-19). Evrengzib bu tarz davranışlarıyla daima İslam dininin taleplerini elinden geldiği kadar yerine getirmeye ve başkalarının da bu hususa dikkat etmelerine gayret göstermiştir.

Evrengzib'in yaşamının son yıllarında Kur'an-ı Kerim hattıyla meşgul olduğu ve dua için takke diktiğine şüphe yoktur. Ancak amacı sadece zaman geçirmek veya Allaha yaklaşmaktır ve hiçbir şekilde para amaçlı değildir. Çünkü Evrengzib takke dikmekten alacağı para ile bir sultan olarak geçinmesi mümkün değildir. Takke dikmesini kendine ait bir hobi olarak görebiliriz (Independent, 2022). Evrengzib İslâm hukukuna da büyük hizmet yapmış, hadis ilminde önemli bir eser kaleme almış, aynı eseri şerh etmiş ve sonra kendisi eseri Farsçaya çevirmişti. Ayrıca belâgat yönünden de çok iyiydi. Bu sebeple, belâgat ilminde de risâleler yazmıştır (Türkalemiyiz, 2022).

Babürlü Toplumunun Dini Yapısına Yönelik Olarak Yaptığı Faaliyetler

Şah Cihan idareye geçince Ekber Şah döneminde ortaya koyulan ve İslam'a uygun düşmeyen merasimleri men etmiş ve başta sultanın yanına varılınca icra edilen saygı secdesi gibi kararları lağvetmiştir (Nedvi, 1994). Evrengzib döneminde ise selefine nazaran daha köklü ve daha büyük yasaklar koyulmuş ve kararlar alınmıştır. Ancak o'nun kararları, kendi haklarında karar alınan sosyal grupları kızdırmış ve büyük huzursuzlara zemin hazırlamıştır. Evrengzib için din öncelikli olduğu için kendinden önceki süreçte İslam'a uygun olarak görülmeyen her ne türlü karar varsa, o kararları yok etmek için çok gayret gösterdi. Bilhassa Ekber Şah döneminde yapılan ve bidat olarak görülen her şeyi gerek toplumun yaşantısından çıkarıp, İslam'a uygun olan hayat tarzının yerleşme konusunda yüksek performans ortaya koydu.

Ekonomi sahasındaki gelişmeler, tüm topluluklarda zanaat faaliyetine etki etti ve belediyeler merkezi hükümete daha az bağımlı hale geldi. Evrengzib, imparatorluk içinde ekonomik açıdan yükselen ve bağımsızlık ruhu içinde yaşamaya başlayan toplulukları sınırlamak için otokratik liderliğe geri döndü. Müslümanları, Hindu'ları, Sihleri, Hıristiyanları ve diğerlerini üç kuşaktır geçici barış ve ortak kader içinde tutan dini politikasını terk edildi. Tegh Bahadur'a son şans olarak sunulan İslam'a geçmeyi reddettiği için 1675'te idam edildi. Evrengzib, 1679'da gayrimüslim cizye vergisini yeniden canlandırdı (Aqip, 2022). Gayrimüslimlere uygulanan Cizye vergisini Ekber Şah, kaldırmıştı. Hintliler bu ayrımcı vergiye çok

içeriyorlardı ve bu yüzden onu sona erdirmek, Hindu'lar tarafından Ekber Şah için çok popüler bir hareket olmuştu (Amber, 2022, s. 33). Ancak Evrengzib'in bu kararı kaldırıp cizyeyi geriye getirmesi de Evrengzib'in Müslümanlar yanında kıymetini artırırken, Hindu topluluk yanında zalim ve düşman olarak telakki edilmesine ve karşısında ciddi bir muhalefetin doğmasını neden oldu.

Evrengzib bazı sebeplere istinaden, Şiiler, Bohralar ve diğer Müslüman mezheplere karşı da bazı kısıtlamalara gitti. Bu nedenle o gruplar içinde olan yetenekli kişilerin hizmetini de alamamıştı. Bu durum İmparatorluğun kaderini de olumsuz etkiledi. Böylece Evrengzib'in dini politikası, imparatorluğuna olduğu kadar kendisine de talihsizlik getirdi (Sunidhi, 2022). Bazı taraflarca Evrengzib, cizyeye dair uyguladığı politikalar sebebiyle Hindulara adaletsiz davranmakla suçlandı. Ancak kaynaklar bu verginin çok defa toplanmadığını ve genelde sadece kâğıt üzerinde kaldığını ifade etmektedir. Bazı feranlar Evrengzib'in Hindu mabetlerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Ayrıca İslam'ı kabul etmeleri için Hindulara çeşitli cazibeler de takdim edildi. İslam'ı kabul etmeleri halinde onlara para, yüksek makamlar ve cezadan muafiyet vaat edildi. Sih Guru Teg Bahadur, Maratha kralı Shambuji ve bakanı Kavi Kalesh'e İslam'ı benimsemeleri şartıyla cezadan muafiyet sözü verildi. Evrengzib'in bu eylemlerinin siyasi ve ekonomik nedenleri olduğu sonucuna varmak yanlış olur. Evrengzib'in birincil amacının dinsel olduğu gerçeğe daha yakındır (Sunidhi, 2022).

Evrengzib birtakım ataları gibi laik bir dini anlayışı terk edip İslâm'ın görünürlüğünü ortaya çıkarmaya gayret etti. Lakin bu temayülü ve gayreti kendi döneminden başlayarak günümüze kadar birçok muhalefetin ve tartışmaların odağında kılmıştır (Lampton, 1970, s. 52). Bütün sıkıntılara rağmen 1658'den 1707'ye kadar hâkimiyetini sürdüren Evrengzib, devrinde Babürlü devletini en geniş hudutlara ulaştırdı. Hindistan'da birçok mühim dinsel ve kültürel canlanma hareketinin yer aldığı bu devirde babası Şah Cihan tarafından Taç Mahal'in yapımı için ayrılan muazzam gider sebebiyle de hazine boşalmıştı. Dolayısıyla donanımlı ve zeki bir sultan olan Evrenizi bütün bu meseleleri çözmek adına kendi mantığına mütenasip bir tarzda yeni politikalarını icraya başladı. Onun ana maksadı Daru'l-Harb'i (kâfir ve kâfirler ülkesini), Daru'l-İslâm'a (İslâm ülkesine) döndürmekti (Sarkar, 1979, s. 124).

Evrengzib, 49 yıl boyunca 150 milyondan fazla insanı yönetti. Hükümdarlığı sırasında, Babür İmparatorluğu o kadar genişledi ki, ilk kez neredeyse tüm alt kıtayı imparatorluğunun bir parçası haline getirdi. "Evrengzib, Maharashtra, Khuldabad'daki bir çamur mezara gömülürken, aksine, Delhi'de Hamailer için kırmızı taş bir mezar inşa edildi ve Şah Cihan görkemli Tac Mahal'e gömüldü. "Evrengzib'in binlerce Hindu tapınağını yıktığı bir yanlıdır. Sadece birkaç tapınak onun emriyle doğrudan yıkıldı. Onun yönetimi sırasında, Hinduların katledilmesi olarak adlandırılacak hiçbir şey olmadı. Aslında, Evrengzib Hinduları hükümetinde birçok önemli pozisyona atadı (Fazal, 2022). Yine Evrengzib, sadece devlet desteğiyle ticaret yapma imkânına sahip Müslüman tüccarları, ticaret yapmaya teşvik için, onları mal ithalatı vergisinden muaf tuttu. Ancak Müslüman tacirler kısa bir müddet geçer geçmez kendilerine sunulan fırsatı yanlış değerlendirince vergileri yeniden düzenleme zarureti doğdu. Müslümanlara uygulan bu vergi de diğer mensuplarının yarısı kadarını teşkil etmekteydi (Chandra, 2003, s. 335).

Evrengzib, Hindu grupların Babür devletinin çıkarlarını baltadığında, belirli tapınakları yok etme kararı aldı. Toplamda, yaklaşık 50 yıllık yönetimi boyunca, Evrengzib muhtemelen birkaç düzine Hindu tapınağını yok etti. O zamanlar insanlar din ve siyaset arasında kesin bir çizgi çekmiyordu ve tapınakları cezalandırıcı devlet eyleminin meşru hedefleri olarak görmek normaldi. Gerçekten de Hindu kralları, yedinci yüzyılda birbirlerinin tapınaklarına saygısızlık etme geleneğini başlatmışlardı. Buna göre, Evrengzib'in saltanatının, günümüz standartlarına göre oldukça istisnai olmayan bu yönü, şu anda saltanatının en tartışmalı özelliklerinden biridir. Evrengzib, Babür krallığı idealini sürdürmenin yükünü taşıyordu (Haselby, 2022).

Evrengzib'in siyasi iddiasını muhafazakâr İslâm'a bağlılığı temelinde meşrulaştırdığını akıld tutmak gerekir. Evrengzib, hapsedilen babasına yazdığı mektuplardan birinde, kendisini "barışı ve İslâm'ı" yeniden kurmak için krallığın yükünü üstlenmiş olarak tanıtır. Bu nedenle, Evrengzib için, saltanatının ilk bölümünde, İslâm'ın emirlerine bağlılığa dayanan siyasi otoritesini sürdürmek için İslami kısıtlamaları dünyaya göstermek ihtiyacıydı. Ancak bu, festivallerin kutlanması veya müzik uygulamasının veya edebiyat geleneğinin Babür Hindistan'ından tamamen kaybolduğu anlamına gelmez. Aksine, yukarıda tartışıldığı gibi, tüm bu kültürel formlar Babür Hindistan'ında bulunmaya ve gelişmeye devam etti (Chetry, 2018).

İslam devlet anlayışında ulema, ümera ve padişah devletin üç direğiydi. Ancak Ekber, saltanatının ilk yıllarını hariç tutarak, ulema üyelerinin gücünü azaltmak için uğraş verdi ve 1579 senesindeki talimatları

genellikle ulemayı dizginlemede önemli bir adım olarak görülüyor (Faruqui, 2014). Evrengzib ise Ekber'in tersine İslam ulemasına öncelik vermiş ve onları razı kılarak siyasetini oluşturmada desteklerini almaya gayret etmiştir. Evrengzib'in en çok tartışılan politikalarından biri olan cizye kararının ardındaki mantığı inceleyen Saqî Mustaid Khan, Evrengzib'in şeriat yasalarını destekleme ve böylece kâfirleri bastırma arzusunun, onu, şeriat yasalarına izin veren bir emir çıkarmaya zorladığını savunuyor. Onlara göre, Evrengzib'in Şeriat kurallarını koruma konusundaki gayretini fark eden ulema, ona, kâfirlerden cizye alınmasının Şeriat'a göre zorunlu olduğunu ifade etmişlerdi. Bu argümanlar, Evrengzib'in İslami ilkelere saygısını ve cizye kararının arkasındaki ana nedenler olarak ulemaya olan bağlılığını vurgulamaktadır (Chetty, 2018).

Evrengzib, katı dini görüşleri ve politikalarıyla tanınır. Evrengzib'in dini doğasına ilişkin analizlerinde farklılık gösteren iki düşünce okulu olmasına rağmen, birçok rapor, Evrengzib'in gerçekten de çok muhafazakâr bir İslamcı olduğunu öne sürüyor. Kur'an-ı Kerim'i başka dillere de tercüme ettirdi. Ayrıca, bazı araştırmalar onun tüm Babür imparatorluğu tarihi boyunca Hindu karşıtı imparator olduğunu iddia ediyor. Evrengzib benzer şekilde ve daha aktif bir şekilde Hindistan Yarımadası üzerindeki siyasi ve dini hâkimiyetini genişletmeye dâhil oldu (Unacademy, 2022).

Şah Cihan devrinde misyonerlerin çalışmalarına bazı engeller çıkarılmış, bazı kiliselerin kapısına kilit vurulmuştur. Evrengzib döneminde ise Sünnî Müslümanların haricindekilerin çalışmaları sıkı kontrole tabi tutulmuş, devlet işlerinde Hindu'nun yerine Müslümanlar koyulmuş, ayrıca Şii gruplara ait birtakım merasimlere kısıtlamalar getirilmiştir (Binşık, 2004, s. 35-36). Evrengzib kendi döneminde tapınaklarla beraber bazı camileri de yıktırmıştır. Maksudı ise izinsiz inşa edilen tapınak ve camileri ortadan kaldırmaktır. Evrengzib bütün bunların yanında bir yandan bazı Hindu tapınaklarını yıktırsa da diğer yandan da başka Hindu tapınaklarına yardım temin etmiş ve devletin bütçesinden kaynak ayırmıştır (Chandra, 1972). Buradan da anlaşılıyor ki Evrengzib Hindu'nun mabetlerini tamamen yok etmek şöyle dursun bütün dinlerin ibadethanelerinin muhafaza etmeyi hedeflemiş, otoriteyi sarsıcı darbeler hangi inanç grubundan gelirse gelsin onunla mücadeleyi tercih etmiştir (Jaffer, 1973).

Evrengzib'in hükümdarlığında, cizyeden elde edilen para ayrı bir hazineye yatırıldı. Bundan elde edilen gelir, bilgin sınıfın üyelerine ve ilahiyatçılara sadaka olarak verilecekti. Bu hazineye bakmakla görevli memurların tamamı ulema sınıfındandır. Şeriat hükümlerine göre hüküm süren bir kamu şahsiyeti arayan Evrengzib için, cizyenin empoze edilmesi bu tür iddiaları doğrulamak için ideal bir fırsat sağladı (Farukhi, 1972). Evrengzib'in gayrimüslimlere hususiyetle de Hindu'lara karşı sert bir tavır sergilemesine misal gösterilen baş vergisi Cizye'nin (Aggarwal, 2017, s. 114) Hindu'lara Müslüman yapmak için koyulmuş bir vergi olmaktan ziyade, yoksullara yardım etme gayreti güdüldüğünü gösteren bir karar olarak değerlendirilmesi mümkündür (Farooqui, 2005, s. 63). Bununla beraber Evrengzib'in Cizye'nin uygulanması için 22 yıl bekleyip karar vermesi devlet hazinesine katkı sağlanmasından ziyade devrin siyasi bir icabı olarak değerlendirilmelidir (Erwardes, 1995, s. 144). Evrengzib Ekber döneminden başlayarak kaybolan Müslüman desteğini tekrar elde etmek için cizyeyi yeniden koyarak ulemanın desteği Evrengzib ulemanın yanında kıymetini artırdı. Cizye'nin toplanıp gelirlerinin İslami tedrisatta kullanılması Evrengzib'in âlimlere büyük bir ihtiram duyduğunun delili olmuş oldu. Evrengzib Hindu toplumuna Cizye'yi mecbur kılmış ancak bir yandan da Hindu'lar için büyük baskı teşkil eden ve şeriatın izin vermediği vergilerin çoğunu kaldırmıştır (Ahmed, 1995, s. 277).

Evrengzib pek çok cami yaptırdığı gibi, yapılan eski camileri genişletip restore ettirdi. Ancak babasının tersine anıtsal mimariye ait son derece sayılı eser bıraktı (Asher, 1992). Evrengzib anıt mezar yapımına da sıcak bakmadı. İlk hanımı Dilres Banu (öl.1657) için inşa edilen anıt mezar kendi talebi olmadan ve mirzalık döneminde yapıldı. Bu mezar hanedan mensuplarına yapılan son büyük anıt mezar olarak kabul ediliyor (Parodi, 1998).

Evrengzib dul kalan kadınların diri diri yakılmasına izin vermedi. Bu yüzden 1663 senesinin son döneminde Brahmanların şikâyetinde bulunmalarına ve bu âdetin kendi inançlarında mevcut olduğunu ifade etseler de karardan vazgeçilmemiştir. Bu karar, mutaassıp Hindu'ların inançlarına bir karışma gibi gözükse de hakikatte insani bir emirdi ve bu karar onlara bir iyilik yapma arzusu barındırıyordu. Önceki Babürlü sultanları bu âdeti yok etmek için çaba sarf ettiler, ancak kesin yasak kararı Evrengzib devrinde gerçekleşmiştir (Bayur, 1945, s. 9).

Evrengzib her ne kadar Hindu'ları dışlamış kabul edilse de ulema sınıfının protestolarına rağmen Hindu'ların Babür yönetimine katılımını artırma yönünde politika geliştirdi. Ekber döneminde, Hindu'lar tüm Babür soylularının %22,5'ini oluşturuyordu. Evrengzib'in yönetiminin ilk yirmi yılında bu oran

%21,6'da kaldı. 1679-1707 arasında Evrengzib, Babür devletinin önemli noktalarında Hindu katılımını yaklaşık %50 oranında artırdı ve Hindular, soyluların %31,6'sını teşkil eder oldu. Bu 'Hindu' bölümü, çok sayıda Rajput, Maratha'nın yanı sıra diğerkast ve mezhep gruplarını içeriyordu. Sadece yönetim içinde atanmakla kalmamış, onlara yüksek mansablar da verilmiştir (Chetry, 2018). Evrengzib Sünni ekole sahip bir Müslüman sultandı. O, birtakım ataları gibi laik bir dini anlayışı takip etmek yerine İslâm'ın görünürlüğünü ortaya çıkarmaya gayret etti. Lakin bu temayülü ve gayreti kendi döneminden başlayarak günümüze kadar birçok muhalefetin ve tartışmanın doğmasına sebep teşkil etmiştir (Lampton, 1970, s. 52).

Aşağıda Evrengzib'in toplumun dini hayatını alakadar eden birtakım icraatlar ve kararları yer almaktadır:

- Evrengzib, genelde yeni Müslüman olanları öncelemiş, onlara iş imkânları sağlamıştır. İşe almak için Müslümanlığı şart koşmuş, Hinduların vergilerini artırıp, Müslümanlarınkini azaltma yönüne gitmiştir (Bayur, 1945).
- Evrengzib, 1688 senesinde Hindu akidesine göre yaygın olan çocuk yaşta izdivaçları men etmiştir (Sharma, 1940, s. 131).
- Evrengzib, dindarlığını göstermek adına seleflerinin dine yönelik yaptığı saygısızlık olarak kabul ettiği birtakım uygulamaları ortadan kaldırmış ve imparatorlar önünde saray mensuplarının saygı için secde eder tarza eğilmelerini ahlaka ters kabul ederek sonlandırmıştır (Fisher, 2020, s. 289).
- Evrengzib, Ekber Şah ve Şah Cihan devrinde sarayda bulunan fahişeler, dansçı kızlar ve müzisyenlere engel olmuştur. Saltanatının bidayetinde bir dönem müeyyide uygulamasa da daha sonra dansı terk etmelerini ya da eğlence âlemini bırakarak evlenmeleri için karar çıkarmıştır (Manucci, 1966, s. 6). Bu kararlarla zina ve fuhşu engellemeyi hedeflemiştir (Ahmed, 1995, s. 275).
- Evrengzib, Racpüt hükümdarlarından tahta çıkanların alınlarına tilak [Mezhebi gösteren ve Hindularda alına sürülen kutsal işaret] sürme âdetini de bıraktırmıştır (Fisher, 2020, s. 293).
- Evrengzib müziği seven bir sultandı ve bu konuda müziğe desteği de olmuştur. Ancak müziğin hisleri galeyana getirdiği kanaatinden sonra müzikten uzaklaştı. Şarkıcı, dansçı ve çalgıcıların maaşlarını ödedi, ancak bunlara sarayda ve halkın arasında mesleklerini icra etmelerini yasakladı (Brown, 2007, s. 77-120).
- Evrengzib'in otoritesine bir tehdit oluşturan Sih gurusu Tegh Bahadur 1675'te idam edildi. Bu durumda İslamcı bir sultanın, Sihizm'i ilk günlerinde yok etmeye çalıştığı bir vaka olarak algılandı. Bu idam kararı Babürlü geleceğinin güvenliğine ciddi bir darbe vurdu (Haselby, 2022).
- Sünni Müslüman olarak hüküm süren Evrengzib, Muhtesibler veya ahlak sansürleri gibi şiddetle uygulanan ve giderek daha çok pürüten bir hal alan kurallar koydu. Örneğin, Kelime-i Şehadet sözü inanmayanlar tarafından kirletilmesin diye tüm madeni paralardan çıkarıldı ve saray mensuplarının Hindu tarzında selam vermeleri yasaklandı (Spear, 2022).
- Evrengzib, saltanatının sekizinci yılında, ateşe tapan İnan'lı Mecûsilerin dîni bayramı ve yeni yılı olan Nevruz vesilesiyle şenlikleri (Brown K., 2007, s. 79) ve Mihrican günlerinin resmî bayram olarak kutlanmasını yasaklamıştır (Sarı, 2017, s. 890). Evrengzib'in bu konuda yasak koyma sebebi, bu tür festivallerin kamu düzenine bir tehdit olarak görmesiydi. Bu nedenle, sadece Nevruzu ve Mihricanı değil, Diwali, Holi, Muharrem ve hatta Müslümanların bayramı olan Kurban Bayramı ile bağlantılı şenlikleri bile kontrol altına almaya çalışmıştır. Belli bir dereceye kadar Evrengzib'in korkuları tamamen yersiz değildir. Çünkü Hindistan'daki festivaller kanun ve düzen sorunları haline gelme eğilimi gösterdiğinden böyle davranmıştır (Chandra, 2002).
- Hinduların Müslüman hizmetçi kullanmaları yasaklandı ve bir Müslümanın Hindu emrinde olmaları uygunsuz ve garip görülmeye başlandı (Sharma S., 1940, s. 148).
- Şah Cihan devrinde misyonerlerin çalışmalarına engeller çıkarılmış, bazı kiliselerin kapısına kilit vurulmuştur. Evrengzib döneminde ise Sünni Müslümanların haricindekilerin çalışmaları sıkı kontrole tabi tutulmuş, devlet işlerinde Hinduların yerine Müslümanlar koyulmuş, ayrıca Şii gruplara ait birtakım merasimlere kısıtlamalar getirilmiştir (Birşik, 2004, s. 35-36).
- Evrengzib, büyük bir kütüphane kurdurarak "Fetâvâ-yı Âlemgiriyye" ve "Fetâvâ-yı Hindiiyye" isimli kânun kitabını Hanefi mezhebi hükümlerine göre hazırlatmıştır (Türkalemiyiz, 2022). Bu kanunların

düzenlemesinin amacı, İslam dünyasında İslami emirlerin tanıtılması ve yayılmasıydı. Bu eser yaklaşık sekiz yıllık uzun bir çalışmanın ardından ortaya çıkarılabilmektedir (Dawateislami, 2022).

- Müneccimlere saltanatının başlangıçta yıllık takvimler hazırlamasına ruhsat vermişken 1675'te İslami olmadıkları anlayışıyla bu uygulamaya da yasak koymuştur (Fisher, 2020).

- Evrenzib, saray yaşantısını İslami kıstaslara uygun hâle getirmek için ihtişam ve debdebeyi azalttı. Saray mensuplarına Müslümanlarca uygun görülmeyen aralarında kırmızı kıyafetlerin de bulunduğu gösterişli elbiseler giymelerini ve altın takı takmalarını da yasaklamıştır. Mansabdârların “Avrupa tarzı gösterişli şeritler” takarak kayık ve tahtirevanlar üzerinde gezmelerine son vermiştir (Khan, 1947, s. 66).

- Selefî imparatorlar ay ve güneş takvimlerindeki doğum ve tahta çıkış yıldönümlerinde altın ve diğer değerli maddelerle kendilerini tartma âdetini yaparken Evrenzib, 1668'de bu âdeti de sonlandırmıştır (Fisher, 2020).

- Evrenzib, tahta çıkışının sene-i devriyesinde bile hediyeler sunmayı ve diğer programları azaltmış, selefleri tarafından himaye edilen dini münazara meclislerini de nihayete erdirip buna mukabil neredeyse sadece Nakşibendi meşayihine ve Sünni ulemaya itibar etmiştir (Fisher, 2020).

- Evrenzib tahta çıktığında, Hindistan'daki ahlaki ve sosyal yapıyı bozan hurafeler, ateizm, kumar, yasadışı vergiler, esrar ekimi, alkolizm ve yolsuzluklarla mücadele etmiştir.

- Şarkı programlarını durdurmuştur.

- Saltanatı sırasında güneş takvimi yerine Hicri takvimin kullanılmasını kararlaştırmıştır (Dawateislami, 2022).

- Din bilgilerinin yaygınlaştırılmasında ve yayılmasında da büyük rol oynamıştır. Yeni nesli dalaletten korumak ve onları dinî ilimler konusunda eğitmek için yerleşim yerlerinde devlet parasıyla küçük şehirler ve kasabalarda medreseler kurulmuş, bu medreselerin talebelerine burs ve öğretmen maaşları devlet masrafından çıkarılmış ve diğer medreselerin âlimleri için de büyük fonlar çıkarılmıştır (Dawateislami, 2022).

- Evrenzib tahta çıkışının sene-i devriyesinde bile hediyeler sunmayı ve diğer programları azaltmış, selefleri tarafından himaye edilen dini münazara meclislerini de nihayete erdirip buna mukabil neredeyse sadece Nakşibendi meşayihine ve Sünni ulemaya itibar etmiştir (Fisher, 2020).

- Evrenzib, Rajputlar hariç tüm Hinduların fillere, ata veya tahtirevana binmesini yasaklayan emirler vermiştir. Holi ve Diwali kutlamalarına belirli kısıtlamalara tabi olarak izin verilmiş ve Hindular artık zarif kıyafetler giyemez hale gelmişlerdir (Aqip, 2022).

- Hinduların Ahmadabad'daki Sabarmati Nehri kıyılarında ölülerini yakmalarına izin verilmemiştir (Aqip, 2022).

Evrenzib'in ve İcraatlarının Eleştirilenler Tarafından Değerlendirilmesi

Evrenzib'i Babürleri yıkmakla suçlamak siyasi amaçlarla yapılmış bir tenkidtir. Bu yolla Müslüman-Hindu mücadelesinin sorumluluğu Evrenzib'e yüklemek istenmektedir. Aslında ülke içindeki ayaklanmalar Evrenzib'i'nin dini faaliyetleriyle alakası çok azdır veya yoktur. O dönemdeki Hindu ayaklanmaları Afgan ayaklanmalarıyla mukayese edilecek olursa çok azdır ve önemsizdir. Cizye almak, mabet yıkmak, o dönemde ne bir ayaklanma doğurmuş ne de Hinduların ve hususiyile Rajputların devlet görevlerinden ayrılmalarına sebep olmuştur. Babürlerin yıkılması tamamen Evrenzib'den kaynaklanan sebeplerden değil, bunun dışındaki bazı sebeplerden kaynaklanmaktadır. Evrenzib dönemindeki Hindu-Müslüman çatışması önceki dönemlerde de vardı, ancak Evrenzib gücüyle bu olayları bir müddet bastırmıştır (Bayur, 1945, s. 48).

Evrenzib'in mabetleri yıkması saltanatını 12. yılında başlamıştır. Bunun perde arkasındaki sebebi saldırı değil, savunma amaçlı olduğudur (Khan S., 1947). Bazı tarihçiler, Evrenzib'in durup dururken, sebepsiz yere mabetleri yıktığını, ancak yıkılmaya mecbur bırakan unsurları yazmamaktadır. (Sarkar, 1972, s. 313). Evrenzib bu faaliyetlerini karşı güçlerin kuvvetlenmesini ve zenginleşmesini engellemek için yapmıştır. Ancak bu konuda yazı yazarlar, konunun kendi lehlerine olacak şekilde değerlendirmişlerdir.

Evrenzib, tarihçilerin gözünde hiçbir zaman favori olamamıştır. Ve diğer Babür hükümdarları ile karşılaştırıldığında, kötü bir performans sergilemiştir. Ekber, iyi huylu laik hükümdar, büyükbabası Cihangir sanat ve mimari aşkıyla dolu birisi ve babası Şah Cihan ise Tac Mahal'i inşa eden büyük romantik

insan olarak değerlendirildi. Ancak altıncı imparator ve dindar bir Müslüman olan Evrengzib, genellikle yayılmacı, sert şeriat yasaları uygulayan ve Hinduları koruma karşılığında ödemek zorunda oldukları ayrımcı cizye vergisini geri getiren acımasız bir zorba olarak tanımlanmıştır. Ayrıca müzikten ve diğer güzel sanatlardan nefret eden ve birkaç tapınağın yıkılmasını emreden biri olarak tanımlandı. Bütün bunlar yüzlerce yıl önce olmuştur. Ancak son zamanlarda aldığı nefret ve tepki çok daha fazla durumdadır (Pandey, 2022). Bu etkili imparator ve oluşmasına yardım ettiği dünya hakkında daha doğru bir bakış açısı kazanmak için Evrengzib’i kendi şartlarıyla anlama projesini benimsememiz gerekmektedir. Evrengzib’i incelemek, bize modern kategorilere ve önyargılara basitçe atıfta bulunarak açıklayamayacağımız karmaşık bir adam sunarak modern cehalete ve nefrete meydan okumaya da yardımcı olur. Evrengzib hakkında daha fazla bilgi edinmek hem Hindistan’ın geçmişi hem de Hindistan’ın bugünü için önemlidir (Haselby, 2022).

Evrengzib, babasını hapsedip kardeşleriyle birlikte krallık için savaştığı ve sonunda onları öldürdüğü için çok zalim bir hükümdar olarak görülmektedir. Bir Müslüman olarak bilinmelidir ki, hayatını Allah'a adayan, amaç ve görevi kötülüğü ortadan kaldırmak ve ilahi adaleti tesis etmek olan kimselerin nazarında, münasebetlerinde Evrengzib’i tamamen yanlış kişi olarak görmek doğru değildir. Evrengzib, birkaç yüz yıllık Babür lüks yaşamı sona erdirdi, Hindistan topraklarında gerçek anlamıyla dini yeniden canlandırmayı hedefledi. Evrengzib’in kişisel hayatını incelersek, o’nun güç arzusu peşinde olmadığı ortaya çıkacaktır. Çünkü onun hayattaki en büyük önceliğı Allah’ın ve Resulünün (s.a.v.) rızası olmuştur (Niyazi, 2019).

Evrengzib’in kardeşlerini öldürmesinin sebebi; onların sefahatleri, gayrimüslim politikaları ve şeriatı alenen ihlal etmeleridir. Evrengzib’e göre eğer kendisi merhamet etmiş olsaydı, diğer prensler, fitne, yolsuzluk, ihanet ve isyanlarla devleti devirecek ve sonuç olarak Evrengzib’in Pakistan ve Hindistan’ı mitlerden arındırmak ve dini canlandırmak için yaptığı çalışma başarısız olacaktır. Şah Cihan’ın hapsedilmesi söz konusu olduğunda, onun hapishanesi zalim ve yozlaşmış oğullara yardım ettiği içindir (Khan K., 1963, s. 176). Evrengzib azınlıkların haklarını umursamamakla, tapınaklarını yıkmakla ve gayrimüslimleri cizye yükü altına almakla suçlanıyor. Ancak tenkide konu olan bu durumlar devlete karşı şiddetli isyanların olduğu yerlerde olmuştur (Nomani, 1909). Tahtın istikrarı için ister mabet ister cami olsun, isyancı unsurların ortaya çıktığı her yerde veya gizli gizli birikmiş çok sayıda servetin keşfedildiğı yerde, bu durumun kontrolde tutulması zaruri kabul edilmiştir. Evrengzib, dini yerlerin kutsallığını ve huzurlu ortamı korumak için tapınakların yanı sıra camileri de yakından takibe almıştır. Evrengzib, saltanatının başlarında Hindu, Hıristiyan tapınaklarına ve kiliselerine şeriat yasasına göre saygı gösterdi ve hiçbir antik tapınağın yıkılması veya yıkılmamasına dair bir yasa çıkarmadı (Parashad, s. 170). Sonrasında olaylar ve hedeflediğı maksatlara ulaşmak sebebiyle birtakım icraatlar da bulunmuştur.

Evrengzib’in cizye almasının sebebi gerçek bir Müslüman olması, Kur’an-ı Kerim ve Sünnete uygun yaşamasıdır. Müslümanların cami minarelerini yapmaları, Müslüman kadınların başörtüsü takmaları, gücü yeten Müslümanların zekât, oşür ve diğer sadakaları vermeleri nasıl yadsınamaz bir durum ise, karşılığında onların can ve mallarını, ırz ve haysiyetlerini koruma kastıyla Müslümanların Hindulardan cizye almaları da yadırganamaz. Müslümanlara göre Allah, Kur’anı Kerim’de, Tevbe Suresinin 29. ayetinde bu konuya işaret etmektedir. Bu Ayete istinaden bizzat Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) ve halifeler (r.a.) gayrimüslimlerden cizye almışlardır.

Tüm Hindu tarihçiler olmasa da birtakım Hindu tarihçiler Evrengzib’e, Ekber Şah’ın tavizlerini bitirdiğı ve “Birleşik Hindistan” rüyasını paramparça ettiği için karşı çıkmışlardır. İslam düşmanı tarihçiler, Evrengzib’in politikalarının Hindistan’da İslam’ın köklerini, özellikle Hanefi içtihadını ve Maturidi’ye itikadının gerçekten canlanmasını güçlendirdiğı için karşı koymuşlardır. Safevi Tarihçiler, Evrengzib’in Hümayun ve daha sonra Cihangir’in eşi Nur Cihan aracılığıyla İran’daki Safevilerin büyük etkisinin, Babür sarayında ve hükümetinde sona ermesi sebebiyle kızmışlardır. Ekber’in milliyetçilik teorisinin destekçisi olan Birleşik Hint milliyetçiliğı taraftarları da Evrengzib’in icraatlarına hep karşı çıkmışlardır (Khan K., 1963).

İngiliz tarihçiler, Nizami medreselerinde hürriyet sevdalısı olarak yetişen çocukların, Evrengzib taraftarı olan Müslümanlarca tehdit edildiğinden kontrolde tutulmasını ve İngiliz çıkarlarının korunması için İngilizler, her zaman Ekber’i tercih etmişlerdir. Birtakım tarihçiler Evrengzib’i, şeriatın emriyle alkolü, ahlaki açıdan yanlış yaşamı yasaklayıp, dansçıları ve müstehcenlik yayanları sürgüne gönderdiğı için, farklı tabiatlara sahip tarihçiler de genellikle kendini beğenmişlikle eleştiriyor. Evrengzib’in aydınlanmış aklını, dinini ve mücahit faaliyetlerini İngiliz tarihçiler ve ayrıca “İngiliz, Hindu ve Müslüman öğrenciler” tarafından her zaman kötü düşünceler ve eylemler olarak tanımlama girişimi olmuştur (Khan K., 1963).

Modern Hindistan'daki birçok kişi, tarihte yaşamış Evrenzib'i objektif değerlendirmekle ilgilenmemişler, bunun yerine sultanın çarpıtılmış bir anısına iftira atmayı tercih etmişlerdir. Kendi modern fikirlerimizi yansıtan duyguları boş bir sayfaya yazar ve tarihi değerlendirirsek objektif olmaz. Genellikle, Evrenzib'i tarih dışı ve zalim olarak mahkûm etmenin gerçek amacı, Müslüman karşıtı duyguları harekete geçirmekten ibaret gözükmektedir (Haselby, 2022).

Evrenzib'in muhalifleri, onun dini politikalarının tüm Hint yarımadasını bir İslam devletine veya imparatorluğuna dönüştürmek için tasarlandığını iddia ediyor. Şii Müslümanlar bile onun tarafından hor görüldü. Bu maksada ulaşmak için onun dini politikalarının iki gerekçeye dayandığını savunmaktadır. İlk gerekçe, Hindu karşıtı yasaları empoze etmek, ikinci eylem ise İslam toplumunun ilerlemesini teşvik etmek, güçlendirmek ve toprakları genişletmektir (Aqip, 2022).

Popüler algıya rağmen Evrenzib'in kişisel hayatında mutaassıp olmadığını ve "şaraptan hoşlandığını, Hindu tanrıçaları tarafından tercih edilen bir çalgı aleti olan Veena'yı çaldığını ve onun altında diğer Babürlerden daha fazla müzik kitabı yazıldığını" söyleyenlerde vardır. Ancak Evrenzib'in siyasi başarısızlıklarını örtmek ve otoritesini güçlendirmek için tıpkı Hindistan'ın günümüz liderleri gibi dini yaşamda değişikliklere başvurduğunu gözlemlenmektedir (Pandey, 2022). Bugün şu soruya cevap aramalıyız. Kabul edelim ki Evrenzib tamamen kötü, tapınakları yok eden bir mezhepçi, köktenci, 59 yıl hüküm sürmüş bir tiran ve imparatorudur. Peki, durum böyle olsa bile, bugün ona öyküneli miyiz? O zamanlar modern demokrasi yoktu, ona rehberlik edecek bir anayasa yoktu. Ama bugün Hindistan'da anayasa ve parlamento mevcuttur. Bu yüzden o dönemde yapılan ve yanlış kabul edilenlere misilleme olsun diye bugün, Müslüman topluma baskı yapmak Evrenzib'in 17. Yüzyılda işlediğinden çok daha büyük bir suç olarak kabul edilmektedir (Spear, 2022).

Evrenzib icraatlarını yaparken Hindulara karşı kör bir taassupla yapmadı. Çünkü onun taassubu yoktu başka maksatlara binaen yapıyordu. Buna bazı örnekler vermek mümkündür. Bunlardan birisi şehzadelği döneminde ikinci Dekken valiliğinde (1652-7) mali işlerden sorumlu Mürşit Kulu Han'a tamamı Hindulardan müteşekkil Dekken köylülerinin kalkınması için onlara tohum teminini ve hayvan satın almaları için borç para verdimiş ve sulama sistemlerine çok büyük ehemmiyet vermiştir. Böyle muamele yapmasından maksat oradaki Hinduları zenginleştirmeyi hedeflemektir. Alemgirname'de de zikri geçtiği üzere tahta geçtikten sonra, devlete on milyonlarca Rupî geliri sağlayan seksen vergiyi yürürlükten kaldırmıştır. Bu karardan kâfir-Müslüman ve yolcu-mukim herkes yararlanmıştı (Bayur, 1945, s. 9). Buda gösteriyor ki Evrenzib elinden geldiğince adalete, eşitliğe ve halka hizmete ehemmiyet vermiştir.

Evrenzib, 23 Şubat 1659'da bir ferman çıkardı. Bu fermanın içeriği şöyleydi: İslam Şeriatına mütenasip olarak alınan karar gereği öteden beri mevcut olan mabetler yok edilmeyecektir. Ancak yeni bir mabet inşasına da ruhsat verilmeyecektir. Bugünden sonra hiç kimsenin bu gibi mahallerde olan Brahmanların ya da diğer Hinduların faaliyetlerine, İslam'a aykırı olarak müdahale edilmemesini ve onları rahatsız etmemeyi temin etmek gerekmektedir (Şerma, 1911, s. 136). Buda gösteriyor ki Evrenzib bazı yanlışları yapmakla beraber Gayrimüslimlerin haklarını korumayı deruhte etmiştir.

Evrenzib'in adaleti, bazen sertlik yanlısı bir tavırla ortaya koyulmaktadır. Örneğin, devlet düşmanları için bazen karar, işkence bile tatbik edilmeden direkt ölüm cezasını içermektedir. Bununla birlikte, bu eylemleri çağdaş standartlara göre yargılamak yerine, onu ve 17. yüzyıl Hindistan'ını anlamanın daha iyi bir yolu, onun adil, Müslüman, Babür kralı olarak ne anlama geldiğini anlamaktır. Her şeyden önce, Evrenzib Babür bölgelerini genişletmek istemiş ve genişleme hedefleri diğer hedeflerini, özellikle de adalet arayışını sınırlamıştır. Çoğu zaman, dizginlenemeyen emperyal hırsları ile dindarlığa, adil yönetime ve Babür krallığına olan bağlılığı arasındaki çatışma noktalarını belirleyerek saltanatının temel gerilimlerinden bazılarını görebilmek mümkündür (Haselby, 2022).

Evrenzib, 21. yüzyıl Hindistan ve Pakistan'ında halkın hafızasında canlı bir şekilde yaşamaya devam etmektedir. Hindistan'da insanlar onun saltanatını hararetle bir şekilde tartışmakta ve sık sık onu Hindulara zulmeden birisi olarak kınamaktadırlar. Evrenzib'i modern Hindistan'ın yüzünden silmek için yapılan son siyasi girişimler- örneğin Delhi'deki Evrenzib Yolu'nu yeniden adlandırmak gibi- bu imparator ve Hindistan'ın İslami geçmişi hakkındaki tartışmalara yeni bir anlayış getirdi. Pakistan'daki Evrenzib algısı ise biraz daha iyi. Bazıları, Evrenzib'in düz bir bağınaz olduğuna dair Hint çizgisini takip ederken, diğerleri onu eskinin gerçekten dürüst birkaç Müslüman hükümdarından biri olarak görmektedir (Truschke, 2017).

Hindistan Başbakanı Modi, 21 Nisan'da dokuzuncu Sih Gurusu Tegh Bahadur'ın 400. Anma programında ulusa seslendi. O dönemde ülkede dini fanatizm fırtınası olduğunu, dini felsefe, bilim ve

araştırma konusu olarak gören Hindistan'ın önünde, din adına şiddet ve vahşet işleyen insanların olduğunu söyledi. Hindistan Başbakanı'nın bu konuşmasında Babür İmparatoru Evrengzib'den bahsedildikten sonra Evrengzib'in adı sosyal medyada trend olmaya başladı. Hindistan'daki genel izlenim, Evrengzib'in kardeşini siyasi hırsları ve iktidar tutkusu için bile esirgemeyen Hindu karşıtı bir kral olduğu yönündedir. Babür imparatorları arasında sadece bir kişi Hindistan'ın çoğunluk topluluğu arasında popülerlik kazanamadı ve o kişide Evrengzib'dir (Fazal, 2022). Herkes olayları, kendi inanç ve yetişme tarzına uygun olarak kendi zaviyesinden değerlendirmektedir. Hindular 'da birtakım sebeplerden Evrengzib'e mesafeli yaklaşmaktadır.

Hindistan Başbakanı Modi, Evrengzib'i kendi döneminde vahşeti ve terörü desteklediği, medeniyeti kılıçla değiştirmeye gayret ettiği gerekçesiyle kınayıcı tarzda açıklamalarda bulunmaktadır. Modi, İslam'a dönmeyi reddettiği için kafası kesilen Sih Guru Tegh Bahadur'ın 400. doğum yildnm vesilesiyle konuşmasında, "Evrengzib birçok kafa koparsa da inancımızı sarsamadı" tarzında konuşma yapmıştır. (Pandey, 2022). Bu nefret söylemleri arttıca Hindistan'daki toplulukların barış içinde yaşamaları zorlaşmakta ve halklar daima gerginlik içinde yaşamaya mecbur bırakılmaktadır. Özellikle başbakan gibi etkisi ve yetkisi çok güçlü olan kişiler, Anayasa önünde herkesi eşit şekilde görüp konuşma ve davranışlarına daha dikkat göstermeleri gerekmektedir.

Agra belediye başkanı da Evrengzib'i, "kasap" olarak nitelendirerek, halka açık yerlerden tüm izlerinin kaldırılması gerektiğine dair görüşler ileri sürmektedir. Aligarh Müslüman niversitesi'nde orta ağ tarihi profesörü ve yazarı olan tarihi Nadeem Rezavi, Evrengzib'in son yıllarda Hindu çetelerinin şiddetine maruz kalan Hindistan'ın Müslüman azınlıklarını şeytanlaştırmak için "ok uygun bir isi" olarak nitelemektedir. (Pandey, 2022). Evrengzib'i suçlu kabul etsek bile, bir fert yüzünden takriben  yüz milyon Müslümanı aynı kefeye koyarak suçlu kabul etmek adil ve iyi niyetli bir anlayış olamaz. Bu tarz kışkırtıcı ve ayrıştırıcı politika geliştirenler yaptıklarıyla, kınadıkları ve zalim gördükleri Evrengzib seviyesine düşmüş olmazlar mı?

şah Cihan, yedi buçuk yıl 1666'da ölümüne kadar ev hapsinde kaldı. İslam dünyasındaki birçok yöneticinin gözünde, babasını gasp etme eylemi, Evrengzib'i gayri meşru bir sultan olarak damgalamıştır. şah Cihan yaşadığı sürece, Mekke şerifi, Evrengzib'i meşru bir Müslüman olarak tanımayı reddetmiştir. Evrengzib'in babasını gasp etmesi, zamanın İslami fikirlerine göre haksızdı (Haselby, 2022). Bu durum İslami ve insani gibi gözükmese de Babürlerin güçlenmesi ve İslami hükümlerin icrası açısından değerlendiren Evrengzib tarafından da bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.

Hintli ve Batılı tarihçiler, Evrengzib'i halkın refahı için başlattığı iyi niyetli politikaları yanlış yorumlayarak yanlış bir izlenim oluşturmaya alışıyor. Cizye'nin bir cizye vergisi olduğu ya da oranının ağır olduğu doğru değildir. Bu büküm, sözde tarafsız Hintli ve Batılı tarihçiler tarafından, aynı zamanda İslami yaşam idealini yeniden canlandırmak için çalışan bir sultan olan Evrengzib'in itibarını lekelemek için verildi (Mübarek, 2015) ve tapınakları yok edici olarak kabul edildi. Evrengzib hakkında ağdaş değerlendirmeler böyle iken, Evrengzib döneminde, bunun aksine binlerce Hindu tapınağı, Hindistan'ının manzarasını süslemiş ve büyük çoğunluğu onun yönetiminin sonunda hala ayakta durmaya devam etmiştir. Çok sayıda kanıt, Evrengzib'in Hindu ve Jain tapınaklarını koruyan emirler verdiğini ve tapınak ortaklarına toprak ve diğer iyilikler verdiğini doğrulamaktadır. Evrengzib, dindar Brahmanları rahatsız eden Müslümanları bile cezalandırmaktan kaçınmamıştır (Haselby, 2022).

Milletler, tarihi gerçek perspektifinden incelemediklerinde hata yaparlar (Mübarek, 2015). Bugün Hindu milliyetçiler Evrengzib'i günah keçisi olarak görüp, kızgınlıklarını da mevcut Hintli Müslümanlardan çıkarmaktadırlar. 17. yüzyıl Hindistan'ında en önemli siyasi fiğr olan Evrengzib hakkında makul, tarihsel olarak temellendirilmiş bir perspektif olmadan, İngiliz smrgecililiğinin gölgesinde alt kıtanın durumunu anlamının hiçbir yolu yoktur.

Sonuç

Evrengzib'in takriben 50 yıl devam saltanatı Babürlüler'in birçok açıdan zirveye çıktığı ve aynı vakitte gerilemeye, yıkılmaya giden yolun bir başlangıcı olmuştur (Fisher, 2020, s. 275). Tarihçiler arasında Evrengzib'in yönetimi ve dini politikaları konusunda büyük bir anlaşmazlık mevcuttur. Evrengzib'in icraatları, Hindu oğunluğun Babürlüler'e verdiği desteği azaltmış ve etnik çekişmeler patlak vermiş, bu da imparatorluğun iktidarını baltalayan isyanlara yol açmıştır.

Evrengzib hakkında, Ekber'in dini hoşgörü politikasını yok ettiği, Hinduların Babrlere olan sadakatini zayıflattığı ve imparatorluğun canlılığını aşındıran toplumsal kargaşalara ve ayaklanmalara yol

açığına dair görüşler mevcuttur. Ancak öte yandan, bazı modern tarihçiler ise, Evrenzib'in haksız yere suçlandığını, seleflerinin bıraktığı zayıf bir imparatorluğu güçlü kılmak için yaptığı icraatları ve İslâmi hususlara aşırı derecede dikkat göstermesinin Evrenzib'i tenkide açık hale getirdiğini ifade etmektedir.

Hindistan tarihiyle alakalı araştırma yapanlar, özellikle din ve inanç mevzuunda Ekber Şah ve Evrenzib'in faaliyetlerinin büyük önem arz ettiğini ortaya koymuşlardır. Senkretik bir din kurmayı ve farklı dinlere mensup şahısları Din-i İlahî'de birleştirmeyi hedeflediğinden dolayı Ekber Şah, gayrimüslim toplum üzerinde etkili olmaya muvaffak olmuştur. Evrenzib ise Ekber Şah'ın aksine mensubu olduğu Sünni akideyi ön planda tutmuştur. Çalışmamızda ortaya çıktığı üzere Evrenzib'in din mevzuunda Hindulara tatbik ettiği birtakım icraatlar kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlar tetkik edilirken bir kısım noktalar gözden uzak tutulmamalı ve adil bir şekilde mevzu değerlendirilmelidir.

Evrenzib'in, selefleri tarafından tatbik edilen Babür idaresi geleneklerinden habersiz olması ve onlardan sapmaya arzulu olması mümkün değildir. Bununla beraber, Evrenzib'in dini sahadaki tatbikatları genel olarak siyasi sebeplerden dolayı ortaya çıkmış olup politikalarına dini bir yön çizmiştir. Evrenzib'in İslâmi ilkeleri gerçekleştirme gayretleri öncelikle zayıf siyasi pozisyonunu meşru ve güçlü hale getirme arzusundan kaynaklanıyordu. Bu maksatla ilk iş olarak babasını hapse koyma ve kardeşlerini öldürtme kararını vererek işe girişmiştir. Hindu tapınaklarının Evrenzib'in emriyle yıkılması onun tamamen Hindu inancını ortadan kaldırmak istediğine delil olamaz. Çünkü o, Hindu tapınaklarının hepsini değil birkaçını yıktırıştır. Ayrıca Evrenzib'in tapınakları yıktırmadan maksadı o devirdeki Hindu hasımlarını cezalandırmak ve eski tapınakları tekrardan yaptırmaktır. Ancak sonrasında onları yeniden inşa etme imkânına sahip olamamıştır. Evrenzib'in cizye tatbikatı karşılaştığı siyasi sıkıntılar ortadan kaldırmak için, öncelikle bir destek elde etme maksadıyla verilen bir karardı ve zaten onun bu uygulaması da devlet işlerinde köklü bir değişiklik getirmemiştir. Bütün bunların yanı sıra Gayrimüslimleri idarede asimile etme veya Gayrimüslim dini yapılara ve fertlere mali destek temin etme politikalarından da vazgeçmedi. Sosyal sahalarda Sati geleneği ve çocuk yaşta evlilikler gibi uyguladığı birtakım kısıtlamaların hepsi saray ve dışardaki halkın yaşam düzeylerini daha da düzgün hale getirme ve onların emniyette olması gayretleri arasındadır.

Netice olarak; Evrenzib Hindu toplumu üzerine bir kısım dini politikalar gerçekleştirmiş, ancak bunu sadece Hindulara karşı değil, o dönemdeki başka gayrimüslim gruplara hatta kimi vakitler Şii Müslümanlara da aynısını tatbik etmiştir. Binaenaleyh, hususiyle radikal Hindu araştırmacıların iddia ettiği gibi Evrenzib'in Hindu toplumunu tamamen ortadan kaldırmaya çalışıp Hinduizm'i yok etme gibi bir amacı bulunmamaktadır. Ortaya koyduğu Hindu politikaları içerisinde bulunduğu atmosferin getirdiği bir mecburiyet olduğu aşikârdır. Evrenzib'i uyguladığı dini ve siyasi politikaların Babürlüler'in yıkılmasında tesiri elbette mevcuttur. Ancak bütün suçu bir kişiye yıkıp, haleflerinin yetersizliği ve harici unsurları görmezden gelmek adaletli ve insafli bir karar olmayacaktır.

Etik Beyan

"Evrenzib'in Dinî Politikalarının, Babürlüler'in Yıkılmasındaki Tesir Derecesinin Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynakça

- Aggarwal, D. (2017). The Afterlives of Aurangzeb: Jizya, Social Domination and The Meaning of Constitutional Secularism. *Rutgers Journal of Law & Religion*, 18(2), 109-155.
- Ahmed, A. (1995). *Hindistan'da İslam Kültürü Çalışmaları*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Akay, E. (2019). *İçerik Analizine Giriş*. Konya: Eğitim Yayınları.
- Alamgir. (1908). *Rukaaat-i-Alamgiri*. (J. Bilimoria, Çev.) London: Luzac.
- Amber, S. (2022). Ekber Şahın Kurduğu Din-i İlahî'nin, Babürlü Toplumunda Karşılık Bulamayıp Tarih Sahnesinden Çekilme Sebepleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(86), 31-48.
- Aqip, R. (2022). A Note on Conception of Aurangzeb Alamgir Religious Policy. *Journal of Image Processing and Intelligent Remote Sensing*, 2(4), 29-36. doi: DOI:10.55529/jipirs.24.29.36
- Asher, K. (1992). *Architecture of Mughal India*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bayur, H. (1945). Evrenzib Alemgir ve Dini Siyaseti Üzerine Bir İnceleme. *Türk Tarih Kurumu. Belleten*, 4(33), 1-62.

- Bentley, J. (2005). *Inretactions: Transregional Perspectives on World History*. Honolulu: University of Hawai's Press.
- Birişık, A. (2004). *Oryantalist MÜslümanlar ve Kur'an*. İstanbul.
- Brown, K. (2007). Did Aurangzeb Ban Music: Questions for the Historiography of his Reign. *Modern Asian Studies*, 40(1), 77-120.
- Brown, K. (2007). Did Aurangzeb Ban Music? Questions for the Historiography of His Reign. *Modern Asian Studies*, 41(1), 77-120. <https://www.jstor.org/stable/4132345> adresinden alındı
- Chandra, S. (1972). *Parties and Politics At TheMughal Court 1707–1740*. New Delhi: 1972.
- Chandra, S. (2002). *Parties and Politics at the Mughal Court*. New Delhi: Oxford University Press.
- Chandra, S. (2003). *The Religious Policy of Aurangzeb*. In Satish Chandra (Eds.), *Essays in Medieval Indian History*. New Delhi, India: Oxford University Publications.
- Chetty, A. (2018). Unravelling the Myth: Exploring State and Religion under Aurangzeb. *Global Journal of Archaeology & Anthropology*, 6(3), 74-85. doi:10.19080/GJAA.2018.06.555686
- Chetty, A. (2018). Unravelling The Myth: Exploring Stateand Religion Under Aurengzeb. *Global Journal of Archaeology&Anthropology*, 6(3), 52.
- Dawateislami. (2022, 10 22). *Sultan Aurangzeb Alamgir Ke Karname*. dawateislami: <https://www.dawateislami.net/magazine/ur/inqalabi-karname/sultan-aurangzeb-alamgir-ke-karname> adresinden alındı
- Eaton, R. (2000). *Essays on Islam and Indian History*. New Delhi, India: Oxford University Press.
- Ekinci, E. (2011, 01 05). *Yok, Böyle Bir Aşk*. Ekrem Buğra Ekinci: <https://www.ekrembugraekinci.com/article/?ID=312&yok-b%C3%B6yle-bir-a%C5%9Fk-> adresinden alındı
- Erwardes, S. (1995). *Herberd Leonard Offley Garrett, Mughal Rule in India*. New Delhi: Athlantic Publisher.
- Farooqui, S. (2005). *Islamand The Mughal Satate*. New Delhi: Sundeep Prakarshan Press.
- Farukhi, Z. (1972). *Aurangzeb and His Times*. New Delhi, India: Idara-i-adabiyat-i-Delhi.
- Faruqui, M. (2014). *Dara Shukoh, Vedanta and Imperial Successionin Mughal India*. In: *Vasudha Dalmia and Munis Faruqui (Eds.),Religious Interactions in Mughal India*. New Delhi, India: Oxford University Publications.
- Fazal, R. (2022, 04 22). *Aurangzeb Alamgir: Did the Mughal emperors who ruled India for 49 years really hate Hindus?* Bbs News: <https://www.bbc.com/urdu/regional-43276296> adresinden alındı
- Fisher, M. (2020). *Babürülüler, Hindistan'da Bir Türk İmparatorluğu*. (M. Çalışır, Çev.) İstanbul: Kronik Yayıncılık.
- Haselby, S. (2022, 10 18). *A much-maligned Mughal*. Aeon: <https://aeon.co/essays/the-great-aurangzeb-is-everybodys-least-favourite-mughal> adresinden alındı
- Haseni, A. (1999). *El-I'lam bi-men fi tarihi'l-Hind mine'l-a'lam Nüz'betül-havatur*. Beyrut: 1999.
- İndependent. (2022, 09 01). *Did Aurangzeb Alamgir sew hats?* independentpersian: <https://www.independentpersian.com/node/265281/كلاه-%C2%A0-%E2%80%8C؟دوخت-نفریحی> adresinden alındı
- Jaffer, S. (1973). *The Mughal Empire from Baburto Aurangzeb*. Delhi: Idarah-i Adabiyāt-i Delhi.
- Khan, S. (1947). *Maasir-I-Alamgiri: A history of the Emperor Aurangzeb Alamgir*. Calcutta: Royal Asiatic Society of Bengal.
- Khan, K. (1963). *Muntabai'l-Bab*. Karaçi: Nefis-i Akademi.
- Khan, S. (1947). *Maasir-i 'Alamgiri*. (J. Sarkar, Çev.) Calcutta: Royal Asiatic Society of Bengal .
- Lambton, A. (1970). *Pesia: "The Breakdown of Society", Cambridge History of Islam*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lampton, A. (1970). *Pesia: The Breakdown of Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Manucci, N. (1966). *Storia Do Mogor or Mogul India 1653-1708 (Cilt 2)*. Calcutta: EditionsIndian .
- Mübarek, A. (2015, 05 24). *Past present: Understanding Aurangzeb*. Dawn: https://www.dawn.com.translate.google/news/1183540?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc adresinden alındı
- Nedvi, E. (1994). *El-İmamii's-Serbendi hayatub ve a'malub*. Kuveyt.
- Niazi, M. (2019, 07). *Aurangzeb Alamgir and the formation of Pakistan*. Mirrat.com: <https://www.mirrat.com/article/61/694> adresinden alındı
- Nicholas, M. (1920). *The Tale of the Mughal Empire (Memoirs of the Italian traveler Manuchi)*. (A. Khan, Çev.) Agra: Agra Newspaper Printing House.
- NİZami, K. (2022, 12 20). *Evrengzib*. (T. İ. Merkezi, Prodüktör) TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/evrengzib> adresinden alındı
- Nizami, K. (2022, 10 18). *Evrengzib*. (T. İ. Merkezi, Prodüktör) TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/evrengzib> adresinden alındı
- Nomani, S. (1909). *Aurangzeb Alamgeer Par Ek Nazar*. Lahore: Munshi Naval Kishore Steam Press.
- Özel, A. (2022, 12 22). *Darulharb*. TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/darulharb> adresinden alındı
- Özel, A. (2022, 12 22). *Darulharb*. TDV İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/darulislam> adresinden alındı
- Pandey, G. (2022, 05 21). *Aurangzeb: Why is a Mughal emperor who died 300 years ago being debated on social media?* Bbs News: <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-61519088> adresinden alındı
- Parashad, O. (tarih yok). *Aurangzeb Alamgir*.
- Parodi, L. (1998). Bibi-ka Maqbara in Aurangabad. *East and West*, 48(3-4), 349-383.

- Sarı, İ. (2017). *Büyük Türk Şahsiyetleri*. Antalya.
- Sarı, İ. (2017). *Türk Şahsiyetleri*. Antalya.
- Sarkar, J. (1972). *A Short History of Aurangzeb* (Cilt 3). New Delhi: Orient Longmani.
- Sarkar, J. (1979). *A Short History of Aurangzeb* (Cilt 3). New Delhi: Orient Longmani.
- Savaş, M. (2020). Âlemgir Şah'ın (Evrengzib) Hindu Politikaları ve Bunun üzerine Bir Değerlendirme. *Journal homepage*, 4(3), 291-303. <https://apjir.com/> adresinden alındı
- Sharma, R. (2005). *İndias Anciet Pans*. Patna: Oxford.
- Sharma, S. (1940). *The Religious Policy of The Mughal Emperors*. Bombay 1940: Asia Publishing House.
- Spear, T. (2022, 10 20). *Aurangzeb Mughal Emperor*. Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Aurangzeb> adresinden alındı
- Sunidhi, T. (2022, 12 20). *Religious Policy of the Mughal Emperors | Indian History*. Historydiscussion.: <https://www.historydiscussion.net/history-of-india/mughal-emperors/religious-policy-of-the-mughal-emperors-indian-history/6620> adresinden alındı
- Şerma, S. (1911). Avrangzib. *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, 136.
- Truschke, A. (2017). *Aurangzeb. The Life and Legacy of India's Most Controversial King*. Stanford University Press.
- Türkalemiyiz. (2022, 10 22). *Âlemgir Şah (')*. Türk Alemiyiz: <https://turkalemiyiz.com/Home/Getturksultanlari?categoryid=8&aid=2865> adresinden alındı
- Unacademy. (2022, 12 19). *The Religious Policies of Aurangzeb*. Unacademy: <https://.com/content/upsc/study-material/medieval-india/the-religious-policies-of-aurangzeb/> adresinden alındı
- Zakaullah, M. (2016). *Aurangzeb Alamgir Halat Aur Waqiat*. Al Qalam Publications Pvt. Ltd .

EXTENDED ABSTRACT

India is a place that contains the most ancient civilizations of history and has attracted the attention of many societies from ancient times to the present. In particular, these lands, which were once home to the Turks for centuries, have been the common living space of Turks and Indians. It is one of the states that ruled in India, in the Mughals. The Mughals reached their most powerful and widest limits during the Awrangzib period due to their political and religious activities. Awrangzib undertook the administration of the country after a sultan like Akbar Shah, who established a new system called Din-i Divine, discriminated against Hindus and other groups, and distanced himself from Muslims. This sultan tried to restore the rights taken from the Muslims and to control the Hindus and other groups to a certain extent. Due to his radical actions, Aurangzib was criticized both in his own time and even after centuries, and caused the formation of negative policies towards Muslims in today's India. Some religious practices in this period caused Muslims to be partially relieved and non-Islamic elements such as Hindus to suffer. These actions have not lost their effect even after centuries and continue to damage the coexistence culture of the Muslim and Hindu society. Some researchers see Awrangzib as the most important figure on the road to the destruction of the Mughals because of his actions. However, even though Aurangzib has some faults, it would not be fair to attribute the destruction of an empire to just one person.

The reign of Aurangzib, which lasted for about 50 years, was the beginning of the way that the Mughals came to the top in many respects and at the same time led to decline and collapse (Fisher, 2020, p. 275). There is great disagreement among historians over Awrangzib's rule and religious policies. Awrangzib's actions diminished Hindu-majority support for the Mughals, and ethnic strife erupted, leading to rebellions that undermined the empire's power.

There are views of Awrangzib that Akbar destroyed his policy of religious tolerance, weakened Hindu loyalty to the Mughals, and led to social upheavals and upheavals that eroded the vitality of the empire. However, on the other hand, some modern historians state that Awrangzib was wrongfully accused, his actions to strengthen a weak empire left by his predecessors, and his extreme attention to Islamic issues made Awrangzib open to criticism.

Those who do research on the history of India have revealed that the activities of Akbar Shah and Awrangzib are of great importance, especially in the field of religion and belief. Akbar Shah succeeded in being influential on the non-Muslim community because he aimed to establish a syncretic religion and to unite people from different religions in the Divine Religion. Awrangzib, on the other hand, prioritized the Sunni creed to which he belonged, unlike Akbar Shah. As it is revealed in our study, a number of actions performed by Awrangzib on the subject of religion to Hindus have been recorded. While examining these records, some points should not be overlooked and the issue should be evaluated fairly.

It is unlikely that Awrangzib was ignorant of the traditions of Mughal rule practiced by his predecessors and was willing to deviate from them. However, Awrangzib's practices in the religious field

generally emerged for political reasons and drew a religious aspect to his policies. Awrangzib's efforts to realize Islamic principles stemmed primarily from his desire to make his weak political position legitimate and strong. For this reason, the first thing to do is to put his father in prison and have his brothers killed. The destruction of Hindu temples at the behest of Awrangzib cannot be proof that he wanted to completely destroy Hindu faith. Because he had some but not all of the Hindu temples destroyed. In addition, Awrangzib's purpose without demolishing the temples was to punish the Hindu opponents of that period and to have the old temples rebuilt. However, he did not have the opportunity to rebuild them afterwards. Awrangzib's jizya exercise was a decision made primarily to gain support in order to eliminate the political difficulties he faced, and this application of his did not bring a radical change in the affairs of the state. In addition to all these, he did not abandon his policies of assimilating non-Muslims in the administration or providing financial support to non-Muslim religious structures and individuals. The Sati tradition in the social spheres, child marriages, and the removal of prostitutes from the palace are all among the efforts to improve the living standards of the palace and the people outside, and to keep them safe.

In conclusion, Awrangzib carried out some religious policies on the Hindu society, but he applied this not only to Hindus, but also to other non-Muslim groups at that time, and sometimes even to Shiite Muslims. Therefore, Awrangzib has no intention of destroying Hinduism by trying to completely abolish Hindu society, especially as radical Hindu researchers claim. It is obvious that the Hindu policies he put forward are an obligation brought by the atmosphere he is in. Of course, the religious and political policies implemented by Awrangzib had an effect on the destruction of the Mughals. However, it will not be a just and fair decision to place all the blame on one person and ignore the incompetence of his successors and external factors.